

Abstenció com a intel·ligència col·lectiva

written by Roger Mallola | 12 d'abril de 2024

Hi ha una creença compartida per tothom, la qual afirma que és el pensament racional el que dirigeix les nostres reflexions i guia la nostra presa de decisions, i que aquest pensament racional neix d'una posició de neutralitat valorativa. És una creença sorgida de l'època de la Il·lustració i de l'ideal de l'absolut, i s'ha mantingut ferma, sobretot a les societats occidentals, perquè a l'individu li agrada sentir que té una capacitat plena de prendre decisions pel seu compte, sense que cap ens exterior no el manipuli. És a dir, que l'individu és completament lliure, i que es remet a la seva raó o racionalitat. No obstant això, la [ciència cognitiva](#) actual estima que, com a mínim, el 90% de les decisions que prenem, les prenem de manera inconscient, i és després que, una vegada preses, intentem de donar-les-hi una justificació racional. I són els valors i les creences de base derivades de tota l'experiència vital de cadascú de nosaltres, les que monitoren, des del principi, aquelles decisions. Aquesta dinàmica és molt intensa en l'individu en la seva presa de decisions polítiques, perquè aquestes són relatives a ell mateix dins del grup (de referència, sigui nació o classe, però també civilització), i a la idea mateixa que es té del grup. Ens agradarà o no creure que som totalment lliures quan raonem sobre la política, però la veritat és que el nostre pensament està molt condicionat en els axiomes d'entrada pels valors i les creences compartides en societat.

Podem afirmar, per aquestes raons anteriors, que el comportament electoral en una societat democràtica occidental no es pot analitzar només com la suma d'agregats individuals, en què el vot de cada ciutadà només s'avalua des de la seva individualitat afegida a un tot que no informa de res més que del resultat quantitatiu, sinó que aquesta suma genera formes,

les propietats de les quals no es poden deduir de les propietats dels elements més senzills que les componen. Aquestes formes són anomenades sistemes complexos i generen noves estructures entre les quals trobem allò que coneixem com [emergències](#). Una emergència és una estructura que conté propietats d'ordre superior a les dels seus elements constitutius. L'abstenció a Catalunya, de la qual en parlem els darrers mesos, i que ja va començar les eleccions del 2021, és una *emergència sociopolítica*, la qual ens informa d'alguna cosa qualitativa en el comportament polític dels catalans entès com un tot.

A escala qualitativa, l'abstenció és un diàleg del poble català amb ell mateix, i és també un acte de força o de poder polític –igual que ho va ser el referèndum del 1r d'octubre. D'una banda, en entitats complexes com són les societats humanes, la comunicació de significats col·lectius només es pot fer mitjançant procediments en què aquesta comunicació s'iniciï des del nivell quantitatiu, que pot ser avaluable analíticament, i sigui aquest el que manifesti el valor qualitatiu. I és així que l'abstenció, que és una disminució quantitativa en el compromís electoral explícit dels ciutadans –participació–, ens informa de significats polítics, els quals es comuniquen a partir de i dins del cos social alhora que té com a objectiu aquest mateix cos social, però és també un fenomen que pot ser avaluat pels seus elements constitutius individualment, és a dir, pels ciutadans, i volent que de tot se'n deixi constància. L'abstenció és un fet de constatació d'una opinió compartida que ha de ser visualitzada per tothom.

En el nostre cas, el missatge o significat polític principal de l'abstenció és el de la deslegitimació del sistema polític-institucional català entès com un tot. Els ciutadans que ens abstenim (deixant de banda el percentatge del 20% que són abstencionistes estructurals) som l'avançada de l'emissió del missatge polític que el sistema de partits-institucions català no representa la voluntat dels catalans, i que no acceptem

aquest sistema perquè el valorem com a inacceptable, és a dir, com a il·legítim. La legitimitat fa referència a la qualitat d'allò que és raonable i acceptable. És una definició curta i senzilla, però no és tan fàcil d'aprofundir en el seu significat complet perquè la font d'aquesta raonabilitat i acceptabilitat són els valors, les creences i les actituds de base, que recorren prèviament el cos social abans que hi hagi el fet polític i les estructures polítiques de detall (institucions i partits). Aquests valors i creences són gairebé prepolítics, situant-se tot just on comença la política i, per descomptat, prelegals, abans que neixi el dret. La legitimitat d'un sistema polític és una qualitat prèvia d'aquest sistema, la qual afirma que el sistema està en conformitat amb els valors i els usos de la societat que li dona forma. Sense legitimitat no hi ha legalitat, ni tan sols ordre polític.

L'abstenció del present afirma que la no aplicació del mandat del referèndum del 1r d'octubre, que consisteix a crear un nou estat independent al Principat, sobirà i al marge de l'Estat espanyol, és un acte polític no conforme a la raó i inacceptable, i per tant il·legítim. Per això l'obsessió del règim de fer desaparèixer de la memòria de la gent l'acte de sobirania del referèndum, i per això la força de l'abstenció que ens el recorda i ens el situa de nou en el pensament racional volgut. L'abstenció és un missatge polític de contestació a la no aplicació d'un mandat d'enorme calat polític com és la construcció democràticament legítima d'un nou estat independent a Europa. Per això preocupa tant l'abstenció al règim espanyol encastat a Catalunya, el qual malda per revertir-ne l'expressió formal: la no participació política; i el seu significat polític: la il·legitimitat del règim. Fins i tot, l'abstenció en el camp unionista, que ha permès que el processisme continuï mantenint majories al Parlament, informa que a les persones que a priori no volen separar-se d'Espanya no els agrada com s'han fet les coses per parts dels seus representants, és a dir, els deslegitimen,

sobretot la violència de baixa escala contra els ciutadans que van anar a votar el dia del referèndum.

En la primera de les seves funcions ens podria semblar que l'abstenció no té conseqüències palpables immediates, però les té. Tots sabem que l'abstenció, en relació amb els partits, els debilita en termes de representació institucional, disminució del nombre de diputats, i en termes de mitjans materials i econòmics, subvencions i drets electorals diversos. Per tant, l'abstenció també és un acte de força o de poder polític concret. Tothom que es vulgui independentista, i no estigui encara en situació [d'indefensió apresada](#) (que cal respectar i intentar comprendre i empatitzar. Veure nota 1), reconeix la necessitat de debilitar, i si pot ser foragitar, tant com es pugui, els partits processistes amb representació al Parlament, tenint en compte fins i tot el risc, subaltern, que governi directament l'espanyolisme. Atenent la deixadesa, o directament la maldat, dels processistes en les seves polítiques al capdavant de les institucions nacionals catalanes, la retirada del suport als seus partits (Junts, ERC i CUP) i a les seves candidatures és un acte de mínima responsabilitat. Els ciutadans que ens abstenim, ho sabem.

Encara que el règim ens digui que les nostres reaccions són fruit de l'odi i la rancúnia, aquesta nostra resposta, avui operativa, la fem des de la calma de qui ha passat les primeres [fases del dol](#), sense sentir cap d'aquests sentiments en negatiu, sinó que ho fem des de la claredat mental, que també és moral, de qui reconeix els costos de continuar mantenint una farsa l'objectiu de la qual és la destrucció del país. Els catalans conscienciejats no ens podem permetre estar, i per això no ho estem, tot el dia irritats i sentint pulsions d'odi i de revenja cap a uns actors que malden per mantenir-nos sotmesos. És massa costós haver de mantenir aquestes emocions, perquè són les que encara ens lliguen a ells, fent-ho, a més a més, des d'una posició d'inferioritat i de desgast. L'únic que avui ens genera, en relació amb aquest

món, és la indiferència i la desídia, que és una forma d'alliberament. L'abstenció respon a un distanciament emocional però racional, a una [ruptura de la identificació partidista](#), respecte dels processistes, i a una anàlisi freda de quins són els costos i els beneficis de continuar donant suport a uns grups polítics la traïció dels quals va molt més enllà de l'incompliment d'un mandat polític concret, atès que ja és una qüestió de supervivència individual i col·lectiva.

Se'ns diu també que l'abstenció no té conseqüències perquè igualment sortiran escollits 135 diputats. No obstant això, allà on cal posar l'atenció és en el forat de representació que l'abstenció fa evident i que eventualment haurà de poder ser omplert per nous actors. Aquest és el tercer i darrer missatge, que és una derivada dels dos anteriors. Així, l'abstenció informa la mateixa societat que la produeix que ja està preparada per escoltar noves propostes polítiques, les noves que es puguin començar a formular. El que cal tenir en compte, però, és que aquest espai buit té unes propietats i una textura polítiques diferents de l'anterior espai processista. Aquest nou espai l'hem anomenat de *voluntat de poder*, i representa un tipus de ciutadà que és conscient del seu poder en democràcia, i que vol fer-lo servir per canviar les estructures de poder a Catalunya que hagin de facilitar la construcció, quan sigui possible, del nou estat català independent. Aquest espai no és fàcil d'aixecar en la fase de política propositiva –la que ha de venir–, que vol dir de creació de nous actors operatius, atès que les evolucions socials són històriques, necessiten temps, i els canvis profunds no es poden fer d'un dia per l'altre. Cada pas, però, informa del que cal per als següents. L'abstenció actual és una expressió poderosa [d'intel·ligència col·lectiva](#), i ens afirma, doncs, que hi ha força a sota per començar a aixecar amb nous actors el poder cap a les institucions nacionals. Cal veure-la, avui, com la primera fase del moviment d'una onada, quan es retira mar endins per atacar després els penya-segats o les platges.

Els nous actors que vulguin ocupar aquest espai alliberat han de tenir unes característiques específiques les quals han de permetre d'aguantar la pressió d'entrar, de créixer, i de fer front a les amenaces. Així, el projecte polític no pot ser cabdillista de seguir el dictat d'un sol home, atès que un sol individu és, d'una banda, fàcilment neutralitzable, tal com l'experiència present amb Puigdemont i amb Junqueras ens demostra, i, de l'altra, un sol home pot arribar a prendre decisions que responguin a interessos ocults no detectats o simplement siguin actes de bogeria política, com els darrers temps de Napoleó. El projecte polític tampoc no pot ser basat en una massa amorfa d'individus, sota una marca determinada, on no se sàpiga qui pren les decisions, conegut el fet que la massa d'individus no identificats amb noms i cognoms deriva en un sentit d'irresponsabilitat en la presa de decisions. Finalment, el nou actor tampoc no pot estar construït amb una suposada direcció que resta amagada del coneixement de la gent, sent aquesta la que pren les decisions dels candidats i eventuais representants polítics. La debilitat d'aquesta opció es troba en la incapacitat de construir lideratges que arrossequin el cos social alhora que la direcció oculta no respon a les responsabilitats que pren, sinó que aquestes carreguen sobre els candidats i representats, obrint-se un buit en la canalització del poder i l'aparició de riscos diversos. En aquest darrer cas, la ruptura del lideratge entre decisions preses, agents que les defensen i cos social que les promou i les segueix a la vegada, impossibilita l'èxit de la proposta.

Tenint en compte tot l'anterior, cal que les persones més consciencijades, les que es presenten a les xarxes socials més dinàmiques, comencin a pensar com fer-ho. Tenen prou temps i prou intel·ligència per sentir-se interpel·lades. La resta del cos social està sotmès a massa pressió de consum d'energia i de temps per poder-hi pensar adequadament. Des d'aquesta tribuna, s'afirma que ja hi ha propostes que mostren el camí, el qual és a les mans de qualsevol de nosaltres, perquè les

idees, un cop llançades a la societat, no són de ningú perquè són de tots. La condició indispensable és creure que és possible.

Nota 1. Per la mateixa raó, aquells que vulguin fer política, i no només opinar a les xarxes, hauran de tenir una actitud de paciència amb la part del cos social català que encara no ha estat capaç de fer el salt interior des d'aquesta indefensió apresada cap a una sensibilitat d'apoderament i de lliure albir. En tot cas, qui critiqui aquesta debilitat –ningú que la pateix no la vol en realitat– no pot ser avantguarda.